

ДО ПРОБЛЕМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

CHALLENGES IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS AT TECHNICAL UNIVERSITIES

Стаття розглядає питання підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов у закладах вищої технічної освіти як одного з визначальних чинників забезпечення ефективності та якості освітнього процесу. Автором обґрунтовано кілька аспектів значення підвищення кваліфікації у професійному житті викладачів ЗВО. Перш за все, викладачі, які регулярно вдосконалюють свої знання, краще володіють сучасними методами викладання, інтегрують новітні технології у навчальний процес та ефективніше навчають студентів. Також, технічні спеціальності постійно розвиваються, тому викладачам іноземної мови необхідно оновлювати свої знання з професійної термінології, стандартів галузі та англійськомовних наукових джерел, щоб надавати студентам актуальні матеріали. Важливим залишається той факт, що підвищення кваліфікації сприяє впровадженню інноваційних методик, таких як комунікативний підхід, проектне навчання, кейс-метод, що робить заняття більш ефективними та цікавими для студентів. Участь у міжнародних стажуваннях, конференціях та освітніх проєктах, звісно, що дозволяє викладачам обмінюватися досвідом з колегами, удосконалювати мовні навички та інтегрувати світові тенденції у навчальний процес.

Проаналізовано проблеми нестачі програм підвищення кваліфікації для викладачів іноземної мови у технічних університетах та наведено шляхи комплексного вирішення, а саме розробка нових курсів, адаптованих до потреб ESP, розширення можливості міжнародного співробітництва, інтеграція сучасних цифрових технологій та створення доступних онлайн-ресурсів для безперервного професійного розвитку. Це сприятиме покращенню якості викладання та підготовки студентів до професійного використання іноземної мови у технічній сфері. Акцентовано увагу на комплексному підході до підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови у технічних ЗВО, що включає фінансову підтримку, міжнародне співробітництво, внутрішнє навчання та технологічну модернізацію та є запорукою їхнього професійного зростання та покращення якості освіти.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, технічні ЗВО, викладачі іноземної мови, про-

фесійне зростання, іноземна мова за професійним спрямуванням.

The article addresses the issue of professional development of foreign language teachers in higher technical education institutions as a key factor in ensuring the effectiveness and quality of the educational process. The author substantiates several aspects of the importance of advanced training in the professional life of higher education teachers. First of all, teachers who regularly improve their knowledge are better equipped with modern teaching methods, integrate the latest technologies into the educational process and teach students more effectively. Also, technical specialties are constantly developing, so foreign language teachers need to update their knowledge of professional terminology, industry standards and English-language scientific sources in order to provide students with relevant materials. It is an important fact that advanced training contributes to the implementation of innovative methods, such as a communicative approach, project learning, and case method, which makes classes more effective and interesting for students. Participation in international internships, conferences and educational projects, of course, allows teachers to exchange experience with colleagues, improve language skills and integrate global trends into the educational process. The problems of the lack of advanced training programs for foreign language teachers in technical universities are analyzed and ways of a comprehensive solution are presented, namely the development of new courses adapted to the needs of ESP, expanding the possibilities of international cooperation, integrating modern digital technologies and creating accessible online resources for continuous professional development. This will contribute to improving the quality of teaching and preparing students for the professional use of a foreign language in the technical field. The emphasis is on a comprehensive approach to advanced training of foreign language teachers in technical universities, which includes financial support, international cooperation, internal training and technological modernization and is a guarantee of their professional growth and improvement of the quality of education.

Key words: advanced training, technical higher educational institutions, foreign language teachers, professional growth, ESP (English for Specific Purposes).

УДК 378:37.091.3:81'243
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.25>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Гриців В.Б.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
технічного спрямування
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми. У сучасному світі, глобалізація та розвиток технологій вимагають від фахівців високого рівня володіння іноземними мовами, особливо англійською, яка є мовою міжнародного наукового та технічного спілкування. У зв'язку з цим роль викладачів іноземної мови у вищих технічних закладах освіти значно зростає, оскільки вони забезпечують майбутніх інженерів, IT-спеціалістів, науковців необхідними знаннями для професійної комунікації.

Проте, ефективність викладання залежить від рівня підготовки самих викладачів, їхньої здатності адаптуватися до нових освітніх технологій, методик та змін у професійній термінології. На жаль, система підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов у технічних ЗВО стикається з низкою проблем, серед яких недостатня кількість спеціалізованих програм, брак фінансування, обмежені можливості для міжнародного обміну досвідом та інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

Тому дослідження шляхів вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови у технічних університетах є актуальним завданням, яке сприятиме підвищенню якості освіти, конкурентоспроможності випускників та відповідності вищої освіти міжнародним стандартам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проведений нами аналіз наукової й методичної літератури свідчить, що багато українських і зарубіжних фахівців досліджують шляхи впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес вищої технічної школи, удосконалення методики викладання іноземних мов, підвищення кваліфікації інженерно-технічних кадрів засобами іноземних мов. Так, О.Я. Яковенко досліджував дистанційну форму підвищення кваліфікації як ефективний засіб навчання педагогічних працівників ЗВО, А.Д. Салавеліс вивчає як саме підвищення кваліфікації впливає на професійний рівень викладачів. Проте, майже не існує досліджень, які стосуються проблем підвищення кваліфікації саме викладачів іноземних мов у технічних ЗВО.

Мета статті – проаналізувати проблеми підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови у вищих технічних закладах освіти та окреслити шляхи їх подолання для покращення якості викладання та професійного розвитку викладачів.

Завдання статті вбачаємо в наступному:

- охарактеризувати особливості викладання іноземної мови у технічних закладах освіти;
- проаналізувати проблеми, з якими стикаються викладачі під час підвищення кваліфікації;
- розглянути сучасні підходи та методи підвищення кваліфікації, які сприяють професійному розвитку викладачів;
- запропонувати практичні шляхи вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови у технічних університетах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Викладання іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах має низку специфічних особливостей, які зумовлені потребами студентів, вимогами професійної комунікації та сучасними тенденціями в освіті.

Перш за все слід зазначити, що на відміну від загальної англійської, навчання в технічних університетах фокусується на професійній термінології, специфічних мовних структурах і комунікативних навичках, необхідних у технічній сфері. Викладання іноземної мови у вищих технічних закладах освіти неможливе без урахування специфіки майбутньої професійної діяльності студентів. Однією з ключових складових є знання професійної термінології, що належить до напрямку ESP (English for Specific Purposes – англійська для спеціальних цілей). ESP – це підхід до викладання англійської мови, який фокусується на потребах студентів у певній професійній або академічній сфері. Це включає вивчення спеціалізованого словника,

граматичних конструкцій, характерних для технічних текстів, та формування навичок професійного спілкування.

Важливість ESP для майбутніх фахівців технічних спеціальностей вбачаємо перш у тому, що вона підвищує конкурентоспроможність випускників на міжнародному ринку праці, дозволить їм вміло та професійно працювати з технічною документацією, з легкістю спілкуватися із колегами з різних держав. Безперечно, що така робота лягає на плечі викладача. Тому, щоб покращити знання ESP, викладачі іноземних мов використовують сучасні підручники з ESP (наприклад, серії "English for Engineers", "English for IT", "English for Science and Technology"), а також автентичні матеріали (наукові статті, патенти, відеолекції), залучають до навчання носіїв мови та запрошених експертів з технічних галузей.

Оскільки технічні спеціальності мають міжнародний характер, студенти повинні розуміти особливості професійного спілкування з представниками різних країн, правила етикету та особливості ділового спілкування в глобальному середовищі.

Знання ESP є обов'язковим для викладачів іноземної мови у технічних університетах, оскільки саме воно забезпечує ефективну підготовку студентів до професійної діяльності. Адаптація навчального процесу під специфіку технічних спеціальностей підвищує рівень володіння мовою та сприяє успішній кар'єрі випускників на міжнародному рівні. Міжнародний досвід є ключовим фактором для вдосконалення методики викладання та впровадження сучасних підходів до ESP. Форми міжнародної співпраці можуть бути різноманітними: стажування в іноземних університетах (Erasmus+, Fulbright, DAAD), обмінні програми для викладачів (British Council, Open World, програми американського посольства), спільні міжнародні проекти (TwinSpace, eTwinning, міжнародні науково-методичні конференції). Викладачі кафедри іноземних мов технічного спрямування в рамках проекту NAWA «Солідарні з Україною» [3] мають можливість здійснити навчальні візити до Варшавської політехніки, а також на основі таких візитів, продовжити співпрацю та колаборацію із викладачами Центру іноземних мов, що насправді є безцінним, адже можливість відвідати практичні заняття іноземної мови, які ведуться досвідченими викладачами, підвищує методичні навички і мотивацію тих, хто відвідує.

Вважаємо, що розширення інформаційної підтримки викладачів щодо можливостей міжнародних програм, активне залучення технічних ЗВО до партнерських проектів із закордонними університетами, спрощення бюрократичних процедур для участі викладачів у міжнародних програмах може не тільки спростити процедуру проходження стажування, а й полегшить систему для бажаючих взяти участь у такій активності.

Заклади вищої освіти технічного спрямування стикаються із великою кількістю проблем підвищення кваліфікації, а саме:

- відсутність достатньої кількості спеціалізованих програм підвищення кваліфікації для викладачів іноземної мови в технічних ЗВО. Це створює значні труднощі у професійному розвитку викладачів та негативно впливає на якість навчального процесу.

- обмеженість програм, орієнтованих на викладання ESP. Більшість доступних курсів підвищення кваліфікації зосереджені на загальному вдосконаленні педагогічної майстерності або мовних навичок. Водночас курси, що спеціалізуються на викладанні ESP (English for Specific Purposes) для технічних спеціальностей, є рідкісними або взагалі відсутніми. І як наслідок, викладачі не мають змоги поглиблювати знання з професійної термінології та специфіки мови для різних технічних галузей та використовувати адаптовані методики викладання іноземної мови для студентів технічних спеціальностей.
- нестача міжнародних програм та можливостей стажування. Викладачі іноземної мови у технічних ЗВО потребують доступу до міжнародного досвіду, проте часто стажування в провідних університетах та участь у міжнародних програмах обмежені через високу конкуренцію та недостатнє фінансування. Низька поінформованість про грантові можливості та міжнародні проекти та брак підтримки з боку адміністрації університетів у питаннях міжнародної академічної мобільності часто стають перепорою.

Зважаючи на розвиток дистанційної освіти, викладачі потребують доступу до онлайн-ресурсів, які б дозволяли підвищувати кваліфікацію без відриву від основної діяльності. Однак, через відсутність англійських та адаптованих до потреб технічних ЗВО курсів, а також високу вартість якісних міжнародних програм, викладачі не можуть систематично оновлювати свої знання відповідно до сучасних викликів.

- недостатнє фінансування з боку університетів та державних освітніх програм є однією з ключових перешкод для підвищення кваліфікації для викладачів іноземної мови. З огляду на це, участі у конференціях, воркшопах і тренінгах, які збільшують можливості професійного зростання зводяться нанівець.

- відсутність часу у викладачів через високе навантаження. Більшість викладачів іноземної мови у технічних ЗВО мають велике навчальне навантаження. До прикладу, більшість викладачів та доцентів кафедри іноземних мов технічного спрямування, Національного університету «Львівська політехніка» мають початкове навантаження у розмірі 900 год. Окрім цього, підготовка до занять також забирає велику кількість часу, що, насправді, ускладнює можливості для участі у програмах підвищення кваліфікації.

- необхідність адаптації до нових методик та цифрових технологій. Сучасні тенденції у викладанні іноземної мови вимагають від викладачів постійного оновлення методичних підходів та використання цифрових інструментів. Попри неймовірний розвиток технологій, викладачам насправді бракує практичних тренінгів щодо інтеграції цифрових технологій у викладання (штучний інтелект, інтерактивні платформи, гейміфікація).

Отож, розглянувши проблеми та виклики, можемо сказати, що продовження розвитку онлайн-курсів та дистанційних програм підвищення кваліфікації дозволяють викладачам навчатися у гнучкому форматі, поєднуючи роботу з професійним розвитком. Адже, за даних умов воєнного стану, доступність у будь-який час та з будь-якого місця та можливість самостійно обирати темп навчання залишається актуальною.

Вартими уваги залишаються такі курси та онлайн-платформи за різними напрямками (методика викладання, цифрові технології, ESP тощо):

- Coursera, Udey, FutureLearn – курси з методики викладання, використання EdTech, цифрових інструментів.

- Moodle, Canvas, Google Classroom – платформи для дистанційного навчання та організації занять.

- British Council, TESOL, Cambridge English – спеціалізовані курси для викладачів англійської мови.

Важливим та необхідним кроком для вдосконалення кваліфікації викладачів вбачаємо у розробці внутрішніх онлайн-курсів. Можливими форматами є воркшопи та майстер-класи для вдосконалення викладацьких навичок, коучингові програм, де досвідчені викладачі допомагають молодшим колегам адаптуватися до сучасних методик або методичні семінари, де викладачі зможуть розглядати нові підходи до викладання ESP. Звісно, що для створення внутрішніх програм підвищення кваліфікації необхідно, на нашу думку, включити ці програми до системи атестації викладачів, що буде підвищувати мотивацію викладачів через активне залучення до процесу навчання. Також, слід запровадити менторські програми для викладачів із різним рівнем досвіду та створити спільноти викладачів для обміну передовими практиками. Це дасть змогу оперативному оновленню знань без необхідності виїзду за кордон.

Вирішення проблеми фінансування вбачаємо у створенні ініціативних груп на безпосередньо на кафедрах, які спільно із адміністрацією ЗВО, зможуть залучати зовнішніх грантів для розвитку НПП.

Також, створення спільних онлайн-курсів і навчальних платформ у співпраці із провідними міжнародними ЗВО, розширить участь у міжнародних програмах та одночасно зменшить витрати на очне навчання.

Висновки. Отож, підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови у технічних закладах вищої освіти є необхідною умовою для забезпечення якісного навчального процесу та відповідності сучасним освітнім вимогам. Основними проблемами, які ускладнюють цей процес, є обмежене фінансування програм професійного розвитку, велике навчальне навантаження викладачів, необхідність адаптації до новітніх методик та технологій, а також недостатня інтеграція міжнародного досвіду в освітнє середовище.

Для подолання цих викликів доцільно розвивати онлайн-курси та дистанційні програми підвищення кваліфікації, що дозволить викладачам навчатися у зручний для них час. Співпраця з міжнародними освітніми установами та участь у стажуваннях сприятиме обміну досвідом та інтеграції найкращих світових практик у викладання ESP (англійської для спеціальних цілей). Впровадження внутрішніх тренінгів, воркшопів та програм наставництва допоможе створити культуру професійного розвитку всередині університетів. Крім того, використання сучасних освітніх технологій, таких як штучний інтелект, інтерактивні платформи, гейміфікація та віртуальна реальність, значно покращить ефективність навчального процесу та підвищить рівень підготовки студентів. Проте, слід завжди пам'ятати, що умови сучасного освітнього середовища вимагають від викладача не тільки дотримання стандартів, а й усвідомленого прагнення залишатися професійно актуальним. Особливо це стосується викладання іноземних мов у технічному ЗВО, де зміст і підходи до навчання постійно змінюються.

Професійне зростання у такому контексті не може бути ефективним лише за рахунок адміністративного тиску чи зовнішніх стимулів. Лише внутрішня мотивація викладача, його щире бажання вдосконалити власні методи, розширити словниковий запас, опанувати нові цифрові інструменти є рушієм справжнього підвищення кваліфікації.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, що пов'язані з оптимізацією професійної підготовки майбутніх педагогів. Подальші наукові розвідки потребують оновлення змісту навчальних дисциплін з орієнтацією на забезпечення ефективності педагогічної діагностики, діагностичних дій в формуванні готовності майбутніх педагогів до творчого розв'язання діагностичних проблем відповідно до нових парадигм вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горохівська Т.М., Демчук Б.А. Проектне навчання як фактор підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5492>
2. Салаведіс А.Д. Вплив підвищення кваліфікації на професійний рівень викладачів. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/84cb9169-bca0-4351-88dd-84b6f91ae9b7/content>
3. Солідарні з Україною, NAWA. URL: <https://nawa.gov.pl/ukraina/solidarni-z-ukrainoju>
4. Яковенко О.І. Дистанційна форма підвищення кваліфікації як ефективний засіб навчання педагогічних працівників ЗВО. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. Т. 3. С. 165–169.

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025